

Güzergâh

Sunum 4

ŞAİRLERİN KORUDUĞU BİR SINIR

Hazırlayan Hüseyin Mevsim

Makaza – Bir Geçit ve Sınır

Günümüzde Güney Bulgaristan'da, daha doğrusu Doğu Rodoplar'da Bulgaristan Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti'ni bağlayan dağlık bir geçit olan Makaza (Makas, Balkan Töresi), aynı zamanda iki ülke arasındaki sınır çizgisinin geçtiği yerdir. Ülkenin en güney noktasında konumlu dağlık geçit olma özelliğini taşımakla beraber, deniz seviyesinden yüksekliği 500 m'nin biraz altındadır. Bulgaristan'ı Doğu Trakya'ya ve Ege Denizi kıyılarına bağlayan en kestirme yol buradan geçer.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1920'ye gelindiğinde, geçitten yapılan geçişler, Bulgaristan – Yunanistan devlet sınırının tam da buradan çizilmesinden dolayı kesilir. Eski dönemde bu dar boğazdan demiryolu geçirmeye yönelik planlar yapılır, hatta demiryolu hattı geçide 20 km mesafeye kadar getirilir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Tuna kıyısında konumlu Ruse (Ruşçuk)'den hareketle ülkeyi kuzeyden güneye kat eden demiryolunun Ege kıyılarına kadar uzatılması fikri yeniden hayata geçirilmek istense de, pratikte uygulanmasına geçilemez.

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra da, oluşan yeni dünya düzeninin etkisiyle, geçit her türlü geçişlere sıkı şekilde kapatılır; sınır boyunca dikenli tel örgüleri çekilir, sınır hattının her iki tarafında da, askerin beklediği sınır koruma noktaları kurulur; sınır erleri hat boyunca nöbet tutar. Özellikle Soğuk Savaş olarak adlandırılan dönemde bu sınır, Bulgaristan'ın güney, Yunanistan'ın kuzey devlet sınırını teşkil eder; sınır hattından adeta kuş uçurulmaz. Zira artık bu sınır sadece iki devlet arasındaki sınır olmaktan çıkmış, birbiriyle korkunç bir rekabet ve çatışma içine giren iki bloğun sınırı hâline gelmiştir. Doğu Bloku ve Varşova Paktı üyesi sosyalist Bulgaristan Halk Cumhuriyeti ile NATO üyesi, kapitalist Yunanistan Cumhuriyeti arasında geçilmesi neredeyse imkânsız bir bariyere dönüşmüştür. İki komşu ülke karşıt ve zıt siyasi, iktisadi ve askeri bloklarda yer alırlar.

Resim 1: Günümüzde Makaza Geçidi

Doğu Bloku'nun dağılma sürecini izleyen yıllarda, Makaza geçidinden yol açma vasıtasıyla iki ülkenin bağlanması fikri yeniden gündeme gelir; özellikle de Bulgaristan Cumhuriyeti'nin NATO ve Avrupa Birliği üyeliğine kabul edilmesiyle bu fikrin hayata geçirilmesi bir anlamda kolaylaşır. Ancak kısa zamanda hayata geçebileceği düşünülen projenin gerçekleşmesi yıllar alır, tahmin edilenden daha uzun sürer. 2009'da başlatılan yol çalışmaları, mali kriz, doğal afetler gibi çeşitli nedenlerle sekteye uğrayarak gecikir ve nihayet Eylül 2013'te iki komşu ülke arasındaki Makaza Sınır ve Gümrük Kontrol Kapısı faaliyete geçirilir. Geçidin uzunluğu 28 km olarak ölçülür; mesafeleri kısaltan yeni açılan sınır kapısının, her iki ülkenin sınır bölgelerindeki hayatın canlanmasına ve kalkınmasına katkı sağlayacağı öngörülür; gerçekten de turistik ve ticari hareketliliğin ivme kazanmasına yardımcı olur.

Soğuk Savaş dönemi rüzgârlarının en dondurucu estiği 1950'lerin sonunda, iki zıt dünya arasındaki bu sınır hattında, ülkenin kuzeyinde dünyaya gelmiş bir delikanlı iki yıllık askerlik görevini yapmaya gelir; Sekizinci Sınır Karakolu'na kaydı yapılır. Zdravko Kisiov adındaki bu narin yapılı genç, çok geçmeden çağdaş Bulgar edebiyatının en özgün şairleri arasında kendine yer edinecektir.

Zdravko Kisiov'un Hayatı

Zdravko Kisiov, 1937 yılında Kuzeydoğu Bulgaristan'da, idari olarak Razgrad ili sınırlarında yer alan Zavet kasabasında dünyaya gelir. Çocuk yaşta ailesiyle Ruse'ye taşınır ve ömrünün geri kalan kısmı Tuna kıyısındaki bu şehirde geçer. Makine-Elektrik Meslek Lisesi'ni tamamladıktan sonra (1955), kısa süreliğine sanayide tesviyeci olarak çalışır. Ardından Sofya Aziz Kliment Ohridski Üniversitesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Fakültesi'nde Çek Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda öğrenim görür. Yine kısa sürelerle bir turizm kuruluşunda sekreterlik yapar. Yerel *Dunavska pravda* (Tuna Gerçeği) gazetesinde ve Bulgar Televizyonu'nun Ruse Stüdyosu'nda sorumlu editör (1973) olarak görev alır. (Rechnik na balgarskata literatura, 2, 1977: 217). Yıllar içinde, kültür, sanat ve edebiyat ağırlıklı yayınlarda görevler üstlenir. 1960'larda Ruse'de ortaya çıkan ve daha sonra 'Öfkeli Genç Şairler' adı verilen grubun başını çeker, ancak yapılan baskılar ve kendilerine yöneltilen ideolojik sapma ve Batı sanatını taklit etme şeklindeki suçlamalar sonucunda grup dağılmak zorunda kalır. Sanatçılar Kulübü'nün başkan yardımcılığı ve Ruse Yazarlar Birliği kuruculuğu ve başkanlığı gibi görevlere getirilir (1976-1991). Svetlostruy adındaki edebiyat almanasının genel yayın yönetmenliğini üstlenir (1982-1991). Aldığı bütün tekliflere rağmen yaşadığı şehri terk etmez; taşrayı, daha güzel imkânlar sunan başkente değişmez. Totaliter rejimin son yıllarında, yaşadığı şehirde yaşanan çevre sorunları bağlamında, çevreci hareketlere katılır. Yakalandığı ağır hastalık sonucunda 2015 yılı başlarında hayata veda eder.

Resim 1: Zdravko Kisiov

“Kısa ve akıcı şiirleriyle tanınan Zdravko Kisyov, toplumsal ağırlıklı sorunları kişisel bakış açısından ele almakla birlikte, onları gerçekçi planda ve felsefi bir yaklaşımla irdelemektedir. Bu nedenle daha çok entelektüel okurlarca sevilmiştir.” (Atasoy, 2013: 387). Çevirmenliğiyle de bilinen ve özellikle Baltık ülkelerinin şiirini çeviren Zdravko Kisyov, büyük ve yararlı çalışmalarıyla kurduğu kültür köprülerinden dolayı Polonya’nın resmi “Polonya Kültürüne Hizmet Ödülü” onur nişanına değer görülür (2002).

Ağırlıkla şiir türünde eserler veren yaratıcı, yirmi civarında telif ve bir o kadar da çeviri şiir kitabına imza atar. Şiirleri on beş yabancı dile çevrilen şairin ilk şiir kitabı “Otkrovenie” (İtiraf, 1962) olup daha sonra yayınladığı kitaplar arasında “Monoloji” (Monologlar, 1966), “Pokana za pesen” (Türkü Daveti, 1972), “Baladiçen chas” (Baladik Saat, 1974), Vitreşen peyzaj (İç Manzara, 1976), “İ vse sınıvam hılm” (Tepe Görüyorum Hep Düşlerimde, 1976), “Neobhodima bolka” (Gerekli Sancı, 1978), “Bezkrili angeli” (Kanatsız Melekler, 1981), “Mestojitelstvo” (İkametgâh, 1982), “Zrenie” (Görme, 1984), “Otlıçitelen beleg” (Ayırt Edici Nişan, 1985), “Dihanie” (Nefes Alma, 1987), “Taynopis” (Gizli Yazım, 1987), “Pokazaniya” (Tanıklıklar, 1990), “Ejednevni razpyatiya” (Gündelik Çarmıha Gerilmeler, 1995), “Kanon” (Kanon, 2002), “Nebesens glas” (Göksel Ses, 2002), “Obratno vreme” (Ters Akan Zaman, 2007) ve vefatından sonra son şiirlerini içeren “Otvıdno vreme” (Ötedeki Zaman, 2017) anılabilir.

Zdravko Kisyov, şiir anlayışını ve şairin sırtına yüklediği toplumsal misyonu bir şiirinde şöyle “tanımlar”:

TANIM

*Şair olmak ne demek acep?
Belki dışarıda,
kar fırtınası altında,
birinin kulak verdiğiinden emin olmadan,

donmuş parmaklarla flüt çalmak
gibi bir şey...
Yine de şarkından sonra
ilkbaharın daha erken geleceğine
derinden inanmak...*

YAŞLI ŞAİR

*Hayat acımasızca yarılanınca
seziler de ardı ardına dışa vurur.
Ne ki yaşlı şairin onlara dizelerinde
şekil vermeye sabrı yoktur.
Suskun ve yapayalnız oturur –
bir heykeltıraş misali
taştan yontabileceği
olası heykelleri görmekle yetinir.
Ne ki taşı yontmayı reddeder –
tek bir şekil vermek uğruna
diğerlerini yok etmemek için...*

Şairin güncelin dışında kalmaması, bireyi ve toplumu yakından ilgilendiren hiçbir sorundan kendini soyutlamaması, her hususta hassasiyet göstermesi gerektiğini bir üçlükte açıkça ifade eder:

*Öyle bir kampanadır ki şair,
kuş tüyü bile dokunsa,
çalar.*

Sınır Eri Zdravko Kisyov

Zdravko Kisyov'un biyografisinden pek bilinmeyen bir ayrıntı da, askerlik görevini sınır eri olarak Makaza'da yapmış olmasında gizlidir. 1957-1958 arası, yaklaşık bir yıl boyunca sınır boyunda sınır eri olarak nöbet tuttuğu gecelerde, Doğu Rodoplar'ın çakır yıldızlı gökyüzü altında, baykuş gibi gece kuşlarının sesleri eşliğinde Rodoplar'ın bütün güzelliğini hissetme ve imkânı bulur; böylelikle, bir mektubunda belirttiği gibi, doğanın kitabını okumayı ve anlamayı öğrenir. Rodoplar'ı, Rila, Pirin ve Kocabalkan gibi başka Bulgar dağlarıyla karşılaştırır, ayırt edici özelliklerine vurgu yapar:

Rodoplar mistik bir dağdır. Rila ve Pirin kadar sert, Kocabalkan denli destansı ve vakur değildir. Ama sanki daha sevecen, daha cana yakın ve daha yumuşaktır. Şöyle bir türkü tuttursan, sanki sen de bir Orfeus imişsin gibi yabani hayvanların senin peşine takılacakları gibine gelir. Oysa diğer dağlarda sesini rüzgârlar alıp götürür. Burada sadece çanların tıngırtısını dinlesen bile ruhun dinginleşir ve sancılardan arınır.

Rodop Dağı'nı canlı bir organizma olarak, üzerinde kavisli bir Roma köprüsü olan yakınlardaki derenin şırıltısıyla; İshak kuşu ve alaca baykuşun eş zamanlı attıkları çığlıklarla; çamlarda bir türlü, meşe ve karaağaçlarda başka türlü olan hışırtıyla özellikle geceleri nöbet tutarken güçlü bir şekilde hissediyordum. O zamanlar askerler arasında kol saatleri bir lükstü, bu yüzden saatin kaç olduğunu yıldızlara bakarak belirlerdik; temin ederim ki bunu hiçbir sapmasız yapıyorduk. Böylece, kurmay kütüphanesindeki kitaplara gömülmeden önce, "Doğa Kitabı"nı öğreniyordum.

İyi çizdiğinden dolayı daha sonra ressam olarak merkez karakola alınır; sınır boyundaki karakolları merkep sırtında dolaşır ve odalara, duvarlara ve başka yerlere belirli konularda çizimler yapar.

Resim 2: Sınır Eri Zdravko Kisyov Motosiklette (7.02.1957, Zlatograd).

Askerliğinin ikinci yılında çekildiği merkez üste kütüphane sorumlusu yapılır; çoğu zaman da kitaplar arasında gecelemeği yeğler, ama sınır boyunda nöbet tutmaya da devam eder.

Resim 3: Çizdiği Bir Pano Önünde (Çorbadjiysko Köyü)

Resim 4: Sınır Eri Zdravko Kisiov Bir Ağacın Dalında

Sınır eri olduğu yıllarda artık ilk şiir denemelerini yapıyordu; sınır boyunda kaleme aldığı şiirlerine yerel gazetelerin sayfalarında yer verilir. Daha sonra, çıraklık denemeleri diye nitelendirdiği şiirlerinin müsveddelerini korumadığını itiraf edecektir. 1966'da okurla buluşan ikinci şiir kitabında sınır konulu bir şiirin yer aldığı dikkat çeker; sınır boyu ve sınır esin kaynağı olur:

Sınır hemen iki adım ötede.
Sınırdan soğuk esinti eser.
Her asker de omzunda, dolu olan
Makineli tüfeğin ağırlığını hisseder.

Oysa ben o öteki sınırı düşünürüm.
Hani her an geçtiğimiz o sınırı.
Bilmek ve bilmemek arasındaki mutlu sınırı,
Bozgunla zafer narası arasındaki sınırı.

Gece gündüz kalplerimizde
Sürekli hareket eden o sınırı.
Ve çaktığımız bütün kahırlar
Rüzgârın yaladığı yüzümüzde iz bırakır.

Bu sınır salt iki metre mesafede.
Ama eğer ki o atlanmasaydı,
Âdem babanın sapanından
Yıldızlara erişebilir miydik?

Yumuşak örtü döşeğe demir atma!
Dünyada bir sınırın olduğuna inanma!
Zaman'ın makineli tüfeği,
Hareketsiz hedefe tam isabet eder.

Resim 5: Zdravko Kisyov'un Terhis Teskeresi

Zdravko Kisyov'un, Varşova Paktı ve Demir Perde ülkesi olan Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin güney sınırını koruduğu sırada, sınır boyunda bir köyün tozlu sokaklarında, Fehim Hüseyinov adında, 5-6 yaşlarında meraklı bir çocuk dolaşır. Yıllar sonra, yazdığı şiirleriyle adını duyuracak olan Fehim, gazeteci meslektaşlarıyla sınır karakoluna yaptığı bir

gezi sırasında, sınır hattının üzerinden uçan bir kuş görür ve kuşların sınır tanımadığı üzerine güzel ve anlamlı bir şiir kaleme alır. Birkaç dörtlükten oluşan şiirin odak fikri de “Sınırları şairler çizmedi” ifadesi üzerine yoğunlaşır.

KAYNAKÇA

Atasoy (2014). Ahmet Emin Atasoy. 1860’dan Günümüze Bulgar Şiir Antolojisi, Sofya: Aziz Kliment Ohridski Üniversite Yayınevi, 2014, 387–389).

Rechnik na balgarskata literatura, 2, E-O, Sofya: BAN, 1977, 317.

Teritorialna direktsiya Darjaven arhiv – Ruse, Fond Zdravko Kisyov.

